

Zpravodaj – Ekozemědělci přírodě

Antroposofie v praktickém pojetí norské farmy Trygveho Sunda Asi dvě hodiny jízdy severně od Osla nedaleko obce Stange se nachází biodynamicky podnik Ostre Alm Gard, kde již od roku 1967 hospodaří Trygve Sund. Trygve je známý a respektovaný nejen ve Skandinávii, ale jezdí také přednášet o antroposofii a biodynamickém zemědělství do mnoha států Evropy. Jako mladý po studiích začal hospodařit na svých pozemcích konvenčně, ale záhy pocítoval zdravotní komplikace při postřiku obilí. Od své matky pak dostal knihu Rachel Louise Carsonové *Tiché jaro*, která se zabývala negativními důsledky používání pesticidů na divokou přírodu a která na něj hluboce zapůsobila. Brzy si uvědomil odpovědnost za kvalitu životního prostředí. V roce 1970 začal hospodařit podle Zemědělského kurzu Rudolfa Steinera biologicko-dynamickým způsobem. Podnik má dnes 52 hektarů (polovinu tvoří orná půda) a je založen na uzavřeném cyklu farmy. Chovají 18 dojnych krav, 30 jalovic, 40 slepic a tři prasata. Trygve je hrdý na to, že je soběstačný v produkci krmiv pro svoji hospodářská zvířata. Mimo krmiv pěstuje pro potravinářské účely pšenici, ječmen, žito a další plodiny jako brambory či zeleninu (mrkev, celer, porek, cibuli, tuřín), které prodává spolu s mlekem a masem do obchodních řetězců. Pro hnojení používají vlastní kompostovány hnůj, močůvku ředěnou vodou v poměru 1:2 a biodynamické preparáty. Hnojí hlavně brambory a zeleninu. Obilí nehnojí vůbec, přesto má vynosy okolo 4 tun na hektar. Důvodem je půda bohatá na živiny s dostatkem humusu, která je typická pro mírně zvlněnou krajinu, která byla v minulosti modelována ledovcem. Statek poskytuje práci a obživu celoročně pro tři manželské páry, sezóně využívají pomoc praktikantů. Trygve Sund zdůrazňuje, že „ekologické zemědělství je více než produkce bezpečných potravin“, jeho roli vidí zejména v ochraně přírodních zdrojů jako urodné půdy, čisté vody a bohaté biodiverzity. Na jeho pozemcích mimo zemědělských plodin najdete i speciálně vysevané kvetoucí biopasy, které nejen podporují volně žijící živočichy, ale zvyšují i estetickou hodnotu farmy v krajině. „Na mé farmě mají domov nejen hospodářská zvířata, ale také ptáci, ježci, žížaly a další živočichové. Všichni jsou důležití pro fungování farmy jako systému.“ „Ekologické zemědělství je více než produkce bezpečných. Jedna z nejstarších biodynamických farem v Norsku charismatického Trygveho Sunda v Stange-Kirke nedaleko Lillehammeru Trygve Sund se zabývá zemědělstvím již od dětství. Od roku 1954 rodina vlastní statek „Alm Ostre Gard“, kde hospodaří dodnes. Začátky nebyly jednoduše. Musel vyplatit své čtyři bratry a rozhodnout, kterým směrem se bude práce na statku ubírat. Nejdříve farmařil konvenčně, jak sám uvedl: „po postřiku obilí jsem cítil zdravotní problémy“. Hluboce na něj zapůsobila zmíněná kniha „Tiché jaro“, setkal se s antroposofií a biologicko-dynamickým zemědělstvím. Asi dvacet let byl pokladán za místního blázna – postupně byl však stále více uznáván a jeho produkty vyhledávány spotřebiteli. Statek má skvělé půdní podmínky, hluboká ornice a humózní půda je typická pro tuto urodnou obilnářskou oblast kolem největšího norského jezera Mjosa. V současné době má farma 52 ha, z toho 7 ha pastvin, 18 ha luk. Na 18 ha pěstuje obilí, 9 ha brambory a zeleninu. Chová hlavně dojnice, doplňkově slepice a prasata. Je to soběstačné ekologické biologicko-dynamické hospodářství s uzavřenou vazbou rostlinné a živočišné produkce. Používá kompostovány hnůj, močůvku ředěnou vodou v poměru 1: 2 a biodynamické preparáty. Hnojí hlavně brambory a zeleninu. Obilí nehnojí vůbec, přesto má vynosy 4 tuny na hektar. Oblast má hodně spodní vody, na některých místech byla nutná drenáž. Kravy a jalovice jsou přes léto venku na pastvě, v zimě ve vazně staji s vyběhem. Kravam kromě seny přidává 1 až 2 kg jadra, 5 kg tuřinu a silaž. První tele

maji jalovice v řadně vyspělosti až po 30 měsících. Plemeno norské červené, které chová, neodrohovává. Užiteklost krav je 5 500 litrů mléka/rok, dojí 2krát denně. Ve stádu je byk, používá se přirozená plemenitba. Dbá, aby nedocházelo k příbuzenské plemenitbě a řeší to nákupy nového byka. Za litr mléka v kvalitě „eko“ dostává 4 NOK (1 NOK = 3,6 Kč). S krmivem je soběstačný, na což je velice hrdý. Důležité jsou také biodiverzitní pásy, ve kterých pěstuje kvetoucí byliny a slunečnici, jak říká Trygve: „pro hmyz, zvířata a také pro potěšení lidí“. Měsíc květen je nejnamoženější z hlediska práce a přípravy na poli. Trygveho žena Erna □ „Nejdůležitější poznatek pro mě byl, že i v tak bohaté zemi jako je Norsko, musí farmař tvrdě pracovat a neustále inovovat.“ □ „Odborná část programu byla zajímavá, mnoho z nás zde načerpalo inspiraci pro svou práci. Vyhovovalo mi různorodé zaměření farem, každý z nás se našel v něčem jiném. Nejvíce mě nadchla farma, kde pěstovali maliny.“ □ „Je skvělé srovnávat naplnění jednotlivých farem, zejména když následují návštěvy tak krátce za sebou. Jsou vidět lepe rozdíly v pojetí každé ekofarmy.“ □ „Kladně hodnotím, že zaměstnanci a poradci Bioforsku (Výzkumného ústavu pro EZ) mají své vlastní hospodářství, a také že pracují s dětmi a utvářejí v nich povědomí o zemědělství.“ □ „Z každé farmy bylo možné mít nějaký poznatek, který byl doplněn zážitky z krásné a drsné přírody Norska.“ □ „Celkově byla exkurze přínosná i pro nezemědělce a eventuálně vyzvou k budoucím činnostem v ekologickém zemědělství.“ □ „Zaujal mě přístup norského státu k ochraně přírody a udržitelnosti krajiny a podpoře farmařů v této oblasti.“ □ „Jako student zemědělské školy, a doufám i nastupce na naši farmě, jsem si udělal obrázek o ekologickém hospodaření, zajezd hodnotím velmi kladně.“ □ „Pozitivní bylo přímé setkání s farmaři, jak ve Švédsku, tak v Norsku. Jejich naprostá jistota a víze do budoucnosti mě hrozně překvapila. Vezou si domů poznatky, které bych bez tohoto zajezdu nikdy nezažila.“ □ „Jsem hrozně ráda, že ekologické zemědělství a ochrana životního prostředí není pro tolik lidí cizí. Je třeba dávat se sdružovat, abychom měli větší sílu.“ □ „I přes poměrně malé struktury jsme se mohli dozvědět hodně užitečných technických detailů pro EZ v ČR. Věřím, že na urodnou půdu padnou i etické, sociální a filosofické myšlenky vyslovené na biodynamických farmách ve Stange a Lomu.“ Jak účastníci Oly Aukrust obdivuje Čechy, že sbírají a suší houby Biodynamická farma Oly Aukrusta s produkcí bylin a mléka se nachází mezi východním a západním Norskem poblíž turistického centra a důležitého dopravního uzlu – Lom. Lom patří mezi nejsušší místa v Norsku. Místní obyvatelé sem vodu dřívě sváděli z hor za pomoci kanálů a lopat, což dnes symbolizuje znak města. Zimní období trvá až do června, leto bývá horké až 30°C. Farmař hospodáří v tomto kraji ekologicky již dvacet let včetně přechodného období. Má rodinu s pěti dětmi. Obdělává 10 ha půdy, 5 ha je určeno pro salaš. Okolo Lomu jsou rozlehlé pastviny, kde se pasou kravy a ovce (1 VDJ/1 ha). Nevlastní traktor. Vodu čerpa z řeky a neplatí za ni. Historická část statku zahrnuje spížírnu na kůlech a zvoničku, ta se dodnes používá ke svolávání k obědu – místní farmařský zvyk. Jeho pradědeček byl básník a možná i to bylo podnětem, že zde bude kulturní centrum s cílem přimět obyvatele, aby neodcházel do měst. Na kulturní akce nedostává dotace. Oly Aukrust se vzdělává v antropozitické medicíně. V tomto duchu jezdí studovat byliny až do Švýcarska. Farmař je velice podnikavý a přináší mnoho nápadů, které realizuje. Vyhodou v pěstování bylin vidí především v tom, že nepotřebují tak velkou plochu. Balené byliny prodávají a surovinu nakupují po celém Norsku, některé sušené byliny pro své kořenice směsí a čaje nakupuje i u nás od firmy Sluneční brána, kterou považuje, s ohledem na kvalitu suroviny, za jednu z nejlepších v Evropě. Po usušení se sníží váha bylin až o 90 %, ale výrobek má v poměru k váze velkou cenu (100–150 EUR/kg). Míchá různé druhy čajů a koření. Čaje musí chutnat, líbit se a snaží se,

aby je mohl pit každý i děti, neměly by byt jen lečive. Čerstve byliny dodava zdejším hotelům, obchodům a restauracim, využíva města Lomu jako jednoho z nejturističtějších míst v teto oblasti. Odbyt bylin ma obrovsky. Podel cest zavadi krajinne prvky jakou jsou keře, tzv. „růžova zahrada“. Každá pastvina ma rovněž svůj raz s převladajicim jetelem bilym nebo růžovym, řebříčkem či květinami. Za udržbu a krasne pastviny dostal finančni odměnu 15 000 NOK. Kravy krmi ekologickym krmivem (neni biodynamicke). Děla klasickou silaž, je to levnější než baliky. Snaži se, aby kravy byly co nejvíce na pastvě. Přes noc, když přijdou mrazy jsou ustajeny. Ve stajich maji nizke stropy a kravam tam byva horko, z toho důvodu je na zimu vyholuji. Poblíž nejsou místni jatka, zvířata se transportuji celkem daleko, maso pote zpracovavaji sami na farmě. Vyrabi čtyři druhy sušenych salamů s koriandrem, pepřem, šalvěji a tymianem s bazalkou. Odbyt ma přímo z farmy a na trzich.